

geschiedenis (pilot)

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;

3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB2 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.
Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
- b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 77 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:
Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:
4, 6, 2, 3, 1, 5.

Opmerking

Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

2 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:
Zowel bij de Hittiten als bij de Egyptenaren was sprake van een landbouw surplus, omdat de grote hoeveelheid strijdwapens / het grote aantal soldaten alleen bijeen kon worden gebracht door een gemeenschap waarin genoeg gespecialiseerde ambachtslieden waren die de strijdwapens konden maken / waarin een grote bevolking voorkwam, wat alleen mogelijk was als de landbouw een overschot aan voedsel opleverde.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

3 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De jaarlijkse wisseling zorgde ervoor dat archonten niet voor langere tijd hun functie uitoefenden en dus niet te machtig konden worden / en dus niet de democratie konden bedreigen door te veel macht naar zich toe te trekken / zorgde ervoor dat veel burgers verantwoordelijk werden voor een functie in het bestuur 2
- De aanstelling van de keizer van Rome als archont paste bij de groei van het Romeinse imperium waarbij de Romeinse keizer ook de macht had in de Griekse stadstaten 1

4 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

- De bron kan wel worden gebruikt om stelling 1 te ondersteunen, want de vorm van de sarcofaag / de kleding van de vrouw / de manier van bijzetten laat zien dat de Romeinse levensstijl was overgenomen in deze omgeving 1
- De bron kan niet worden gebruikt om stelling 2 te ondersteunen, want hoewel de sarcofaag duidt op rijkdom geeft dit geen aanwijzing of dit uitzonderlijk was / of er veel armen waren 1
- De bron kan niet worden gebruikt om stelling 3 te ondersteunen, want de sarcofaag laat niet zien of er nog Romeinse legioenen zijn in Nederland, de Romeinse invloeden kunnen ook een andere oorzaak hebben (zoals handel) / kunnen blijven bestaan na het vertrek van de legioenen 1
- De bron kan wel worden gebruikt om stelling 4 te ondersteunen, want de afbeeldingen en grafgraven wijzen op een geloof in een leven na de dood (waarin de grafgraven van pas komen) 1

Opmerking

Alleen als een juiste uitleg bij elke stelling wordt gegeven, wordt 1 scorepunt toegekend.

De middeleeuwen

5 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door het leen erfelijk te maken, zouden de vazallen eerder bereid zijn mee te reizen naar Italië omdat ze de zekerheid hadden dat, als zij sneuvelden, hun leen in het bezit bleef van hun familie 2
- Door het leen erfelijk te maken ontnam Karel zijn zoon Lodewijk de kans zijn eigen vertrouwelingen tot vazal te benoemen en zo zijn macht uit te breiden 2

Vraag	Antwoord	Scores
6	maximumscore 4 Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> de Investituurstrijd/het conflict in de christelijke wereld over de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben (of een omschrijving hiervan) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> De bisschoppen noemen Johannes XII een verdorven paus, waarmee zij aangeven hem af te zetten om de kerk zuiver te houden / dat zij verantwoordelijk zijn voor een zuivere kerk/leer 	1
	<ul style="list-style-type: none"> De bisschoppen gehoorzamen de keizer, omdat zij als zijn vazallen/leenmannen trouw verschuldigd zijn aan hem (en zijn wens volgen) 	2
7	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Het eind van het autarkisch economische systeem hangt samen met lokale markten, omdat via deze markten de dorpen en steden hun landbouw- en ambachtsproducten kunnen uitwisselen waardoor de noodzaak tot autarkie vermindert 	2
	<ul style="list-style-type: none"> De jaarmarkten profiteren van de kruistochten, omdat daardoor luxe/dure producten naar Europa komen die worden verkocht op de jaarmarkten, wat mensen van heinde en verre aantrekt 	2
8	maximumscore 3 Uit het antwoord moet blijken dat in de late middeleeuwen steden zelfstandiger zijn geworden en het feodalisme zwakker is geworden, want:	
	<ul style="list-style-type: none"> de Franse koning is leenheer van Vlaanderen maar kan zijn wens om zijn zoon met Maria de Rijke te laten trouwen niet doordrukken, omdat de steden van Vlaanderen ervoor kiezen Maria de Rijke uit te huwelijken aan de zoon van de Duitse keizer 	1
	<ul style="list-style-type: none"> De steden negeren hiermee de feodale verhoudingen als leen van hun leenheer Lodewijk XI, waarmee duidelijk wordt dat het feodalisme zwakker wordt, omdat de steden hun eigen beleid kunnen voeren 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Dit kan worden verklaard uit de veranderde economische verhoudingen waarin het geld/de handel van de steden de belangrijkste machtsfactor is geworden (in plaats van het feodale grondbezit) 	1

Door de tijd heen

9 maximumscore 2

De juiste combinaties zijn:

1-f, 2-c, 3-d, 4-b, 5-a, 6-e

indien zes combinaties juist

2

indien vijf of vier combinaties juist

1

indien minder dan vier combinaties juist

0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 2

De juiste volgorde is:
4, 1, 5, 2, 6, 3

Opmerking

Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vroegmoderne tijd

11 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Uit de beschrijving van Titelmans blijkt dat er in de Nederlanden een afkeer ontstaat van de inquisitie/de kettervervolging, waardoor de calvinisten niet worden tegengehouden bij het vernielen van de kerken / waardoor de bevolking passief toekijkt bij de Beeldenstorm, die het begin vormt van de Opstand.

12 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat:

- historici graag gebruikmaken van dit soort bronnen, omdat die veel informatie bevatten over het leven in de Republiek, want een buitenlandse bezoeker beschrijft vaak verschillen tussen het eigen land en de Republiek / zaken die voor een inwoner gewoon zijn 1
- historici deze informatie altijd met enige voorzichtigheid behandelen, omdat de bezoekers voornamelijk afwijkende situaties benadrukken, wat niet betekent dat de Republiek overal afwijkend in was 1

13 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Veel vorsten aan het eind van de zeventiende eeuw streven naar absolute macht/vorstelijk absolutisme 1

Voor de Franse koning draagt de uitbreiding van Versailles daaraan bij omdat:

- het paleis als symbool van zijn absolute macht kan dienen 1
- hiermee de adel aan het hof wordt gebonden / onder controle aan het hof wordt gehouden 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Willem Frederik probeert het vorstelijk bestuur op eigentijdse verlichte wijze vorm te geven, wat kenmerkend is voor het verlicht absolutisme in die tijd 1

Dit komt in de bron naar voren in de twee volgende voorbeelden:

- Willem Frederik vindt dat de vorst zich moet verdiepen in zijn burgers / dat de vorst met de constitutie aan moet sluiten bij de aard van de burgers 1
- Willem Frederik waarschuwt voor de gevaren van de democratie / voor te veel invloed van de bevolking / wil dat de vorst de hoogste macht houdt. Als het volk te veel te vertellen krijgt, ontstaat er alsnog tirannie 1

15 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

Rousseau en Sieyès verschillen van mening over de vraag hoe het volk de wetgevende macht moet uitoefenen, want

- Rousseau meent dat de wetgevende macht niet kan worden vertegenwoordigd 1
- Sieyès denkt juist dat het volk de wetgevende macht niet direct kan uitoefenen in een groot land als Frankrijk / dat de wetgevende macht in een groot land als Frankrijk moet worden uitgeoefend door vertegenwoordigers van het volk 1

Dit verschil kan worden verklaard doordat

- Rousseau een filosoof was (die leefde vóór de Franse Revolutie). Hij hoefde er geen rekening mee te houden of zijn (abstracte) ideeën in de praktijk toepasbaar waren 1
- Sieyès een politicus/bestuurder was (uit de tijd van de Franse Revolutie), die rekening moest houden met de realiteit van het nieuwe bewind 1

16 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Deze (primaire) bron is een brief/een egodocument. De slavin beschrijft haar persoonlijke ervaring/ellende op een aansprekende manier in een brief aan haar man. Hierdoor is het verhaal betrouwbaar/authentiek/aansprekend.

Opmerking

Als het antwoord alleen ingaat op het dramatische leven van de slavin (de inhoud van de bron), worden geen scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Moderne tijd

17 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Deze historici volgen de redenering dat in een land met steenkool eerder industrieën ontstonden omdat daardoor de brandstoftoevoer (stoommachines hebben veel steenkool nodig) gemakkelijk was / dat de Industriële Revolutie overal begon in gebieden met veel mijnbouw.

18 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

Bij voorwaarde 2:

- De liberalen wilden zoveel mogelijk vrijheid voor de ondernemer terwijl socialisten sociale zekerheid wilden voor (oudere) arbeiders. Met een verplichte pensioenregeling kwamen de liberalen tegemoet aan de wensen van de socialisten

2

Bij voorwaarde 3:

- De liberalen waren voorstanders van particuliere bedrijven/ondernemingen terwijl de socialisten de mijnen in handen van de staat wilden / het privé-ondernemerschap bestreden. Bij het handhaven van de mijnen als particuliere bedrijven kwamen de socialisten tegemoet aan de wensen van de liberalen

2

Opmerking

Over de eerste voorwaarde (beperking van vrouwen- en kinderarbeid) waren veel liberalen en de socialisten het eens, hierbij was dus geen sprake van een compromis. Keuze voor voorwaarde 1 levert geen scorepunten op.

19 maximumscore 3

Een juist antwoord bevat drie voorbeelden waarin een duidelijk verband met het modern imperialisme (bijvoorbeeld de exploitatie van de koloniale grondstoffen voor de industrie van het moederland) naar voren komt, bijvoorbeeld (de drie volgende):

- De Congolezen worden ingezet om grondstoffen (rubber) te verzamelen
- In Congo zijn spoorwegen aangelegd om de afvoer van de grondstoffen mogelijk te maken
- Westerse industriële ondernemingen exploiteren de bodemrijdommen van Congo

1

1

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

20 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Koning Boudewijn geeft bij de overdracht een gunstig beeld van het modern imperialisme dat Congo welvaart/een goede economie/scholing/medische zorg zou hebben gebracht. Hij wil bij de dekolonisatie een positief beeld geven van België (zijn land) als kolonisator.

21 maximumscore 4

Een juist antwoord bevat twee juiste kenmerken van het fascisme met een passende verwijzing naar het affiche, bijvoorbeeld:

- Het Leidersbeginsel/persoonsverheerlijking: de leider Mussolini is meer dan levensgroot en verheven boven de onpersoonlijke massa op zijn jas afgebeeld.
- Het totalitaire karakter, waarbij heel het volk een onderdeel van het fascisme is: de jas van Mussolini bestaat uit 'het volk'.
- Het antidemocratisch karakter: er kan alleen ja gestemd worden / uit de uitslag kun je afleiden dat de verkiezing doorgestoken kaart is.
- Het militaristische karakter: Mussolini heeft een uniformjas aan / op de afbeelding staan militaire/geüniformeerde trommelaars.

per juiste combinatie van kenmerk en verwijzing

2

22 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Christabel Bielenberg geeft aan dat er te veel partijen zijn / dat er met nooddecreten wordt geregeerd, wat kan leiden tot een dictatuur omdat de instabiliteit een ondemocratische partij de kans geeft de macht te grijpen
- Christabel Bielenberg spreekt van instabiliteit/werkloosheid, wat ervoor zorgt dat mensen reikhalzend uitkijken naar een sterke man die orde op zaken stelt

2

2

Opmerking

Alleen voor een combinatie van een juist gegeven uit de bron en een juiste uitleg worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
23	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord is: Deze foto geeft een betrouwbaar/waarheidsgetrouw beeld van deze razzia omdat:	
	<ul style="list-style-type: none"> de foto is gemaakt door een 'gewone' Duitse militair die erbij aanwezig is/aan de razzia deelneemt, de foto is daardoor waarschijnlijk niet bewerkt/geënceneerd 	1
	<ul style="list-style-type: none"> de Amsterdamse fotograaf die de foto's heeft ontwikkeld deze extra afdrukken heeft achtergehouden om later als bewijs te kunnen dienen / heeft voorkomen dat deze foto's later bewerkt konden worden, waardoor er niets aan veranderd is 	1
24	maximumscore 4 Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> De Verenigde Staten willen voorkomen dat de Republiek Indonesië communistische steun zoekt om onafhankelijk te worden. De Verenigde Staten houden Nederland daarom tegen, omdat zij bang zijn voor communistische invloed in Indonesië (waaruit de rol van de Koude Oorlog blijkt) 	2
	<ul style="list-style-type: none"> Volgens het artikel zijn de Europese bondgenoten solidair met elkaar/Nederland en zal optreden tegen 'Holland' de Europese defensie schaden. Daaruit blijkt het verband tussen de toenadering van de Europese landen tot elkaar en de Koude Oorlog / de gezamenlijke verdediging/blokvorming tegen het communisme 	2
25	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Een verband tussen de ontwikkeling van de multiculturele samenleving en het proces van dekolonisatie is dat na de onafhankelijkheid van de koloniën veel mensen naar het moederland kwamen en daarbij hun gewoonten meenamen, zoals bijvoorbeeld de Surinamers in Nederland / de Algerijnen in Frankrijk 	2
	<ul style="list-style-type: none"> Een verband tussen de ontwikkeling van de multiculturele samenleving en de toenemende welvaart is dat door de toenemende welvaart in Europa veel behoefte ontstond aan arbeidskrachten uit bijvoorbeeld Marokko, die als gastarbeiders naar Nederland kwamen en later (herenigd met hun gezin) een permanente plaats in de Nederlandse samenleving innamen 	2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

26 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De advertentie richt zich op jongeren / is geplaatst in een jongerenblad om een luxeproduct te verkopen, waarmee:

- de groei van de welvaart in de jaren 1960 kan worden toegelicht, die het mogelijk maakt dat er steeds meer geld besteed kan worden aan luxeproducten (waarop de advertentiemakers inspelen) 1
- het ontstaan van een jongerencultuur in de jaren 1960 kan worden toegelicht, die (onder andere) tot uiting komt in maandbladen voor jongeren. De advertentie staat in een dergelijk maandblad en is gericht op jongeren 1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 28 mei naar Cito.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 <http://www.geheugenvannederland.nl/?/zoom/index/&language=nl&i=http%3A%2F%2Fresolver.kb.nl%2Fresolve%3Furn%3Durn%3Aagv%3ARMO01%3A007581%26count%3D5%26details>
- bron 2 ontleend aan: Patrick J. Geary, Readings in Medieval History, Peterborough 1989, pag. 618.
- bron 3 ontleend aan: <http://www.fordham.edu/Halsall/source/1270romans.asp>
- bron 4 Lode Wils, Van Clovis tot Di Rupo, de lange weg van de naties in de Lage Landen, Antwerpen 2005, pag. 70.
- bron 5 <http://versailles3d.commondatastorage.googleapis.com/maquettes-3d/illustration/fullscreen/1668.jpg>
- bron 6 Dorine Hermans en Daniela Hooghiemstra, Voor de troon wordt men niet ongestraft geboren, ooggetuigen van de koningen van Nederland 1813-1890, Amsterdam 2008, pag. 32.
- bron 7 Jean-Jacques Rousseau, Het maatschappelijk verdrag, of beginselen der staatsinrichting, vert. door S. van den Braak en G. van Roermund, Amsterdam/Meppel 1995, pag. 127-128.
- bron 8 ontleend aan: Emmanuel-Joseph Sieyès, Ecrits politiques, in: Roberto Zapperi ed., Editions des archives contemporaines, Brussel/Parijs 1985, pag. 236-237.
- bron 9 ontleend aan: http://score.rims.k12.ca.us/score_lessons/slavery/pages/south.html
- bron 10 ontleend aan: Discours du roi Baudouin de Belgique prononcé le 30 juin 1960. (Agence Congolaise de Presse), http://rdcongo.org/frames/acp/June30_1960.html#baudouin.
- bron 11 <http://users.skynet.be/historia/boudewijn.html>.
- bron 12 <http://joanbolets.tumblr.com/post/4983407080/melisaki-1934-year-xii-of-the-fascist-era>
- bron 13 R. Holmes, De wereld in oorlog, Amsterdam 2008, pag. 45.
- bron 14 B. A. Sijes, De Februaristaking, 25-26 februari 1941, Amsterdam zonder jaar, na pag. 102.
- bron 15 A. Eisveld Bosch, Waardoor verloor Nederland Nederlands-Indië, pag. 26.
- bron 16 Bernard en Hanneke van den Berg, Nederland in de jaren zestig, Rijswijk 1987, pag. 94.